

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMO 2012 M. BIRŽELIO 26 D. NUTARIMO NR. XI-2133 „DĖL NACIONALINĖS
ENERGETINĖS NEPRIKLAUSOMYBĖS STRATEGIJOS PATVIRTINIMO“
PAKEITIMO“ PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Teikiamo nutarimo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas (toliau – Nutarimo projektas) parengtas įgyvendinant Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. gruodžio 20 d. nutarimu Nr. 1006 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimo Nr. 155 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“ pakeitimo“, 11.7 veiksmą. Taip pat siekiama užtikrinti nuoseklia, ilgalaikę ir duomenimis grįstą energetikos politiką, kuri padėtų Lietuvai įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus ir pasirengti energetikos transformacijai – perėjimui nuo taršaus iškastinio kuro prie švarių, klimatui neutralių energijos išteklių.

Parengta Nacionaline darbotvarke „Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija“ (toliau – Strategija) siekiama, kad Lietuva 2050 m. taptų visiškai energetiškai nepriklausoma, savo poreikiams energiją pasigaminanti ir ją eksportuojanti valstybė, sukūrusi klimatui neutralią ir aukštą pridėtinę vertę kuriančią energetikos pramonę. Strategijoje iškeliami keturi pagrindiniai tikslai – užtikrinti saugų ir patikimą energijos tiekimą visiems vartotojams, pasiekti 100 proc. klimatui neutralios energijos Lietuvai ir regionui (tapti eksportuotoja), pereiti prie elektros ekonomikos ir vystyti aukštą pridėtinę vertę kuriančią energetikos pramonę ir užtikrinti energijos išteklių prieinamumą vartotojams. Šiems tikslams įgyvendinti taip pat yra numatyti uždaviniai pagal strateginius tikslus.

Strateginio tikslo – užtikrinti saugų ir patikimą energijos tiekimą visiems vartotojams – bus siekiama elektros energetikos sistemą synchronizuojant su kontinentinės Europos elektros tinklais, užtikrinant elektros energetikos sistemos pajėgumus ir elektros energetikos sistemos balansavimo poreikius, vystant elektros energijos perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą, užtikrinant gamtinių ir kitų dujų, naftos ir naftos produktų tiekimą pereinamuoju į klimatui neutralią ekonomiką laikotarpiu ir užtikrinant pasirengimą krizėms ir Lietuvos energetikos sektoriaus infrastruktūros atsparumą.

Strateginio tikslo – 100 proc. klimatui neutralios energijos Lietuvai ir regionui – bus siekiama įgyvendinant jūrinio vėjo elektrinių plėtrą ir kuriant energetinį centrą, toliau vystant atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) plėtrą sausumos teritorijoje, įvertinant galimybes vystyti branduolinę energetiką (ketvirtosios kartos, saugius, mažus, modulinis branduolinius reaktorius), sukurti vandenilio ir išvestinių vandenilio produktų ekosistemą bei infrastruktūrą, plėtoti kitas žaliąsias dujas, užtikrinant šilumos energijos sektoriaus dekarbonizaciją ir vėsumos sektoriaus plėtrą, bei transporto sektoriaus perėjimą prie klimatui neutralių transporto priemonių ir kuro.

Perėjimo prie elektros ekonomikos ir aukštos pridėtinės vertės energetikos pramonės vystymo bus siekiama vystant anglies dioksido surinkimą ir panaudojimą, sudarant palankias sąlygas naujų energijos produktų gamybai ir eksportui, skatinant nacionalinės pramonės plėtrą ir dekarbonizaciją ir siekiant pritraukti naują, aukštą pridėtinę vertę kuriančią pramonę.

Ketvirtojo strateginio tikslo – energijos išteklių prieinamumas vartotojams – bus siekiama įgyvendinant šiuos uždavinius: elektros energiją iš AEI gaminančių ir aktyviųjų elektros energijos vartotojų plėtrą, bendruomeninės energetikos vystymą ir energijos nepriteklių patiriančių namų ūkių skaičiaus mažinimą, energijos kainų ir rinkos konkurencingumo užtikrinimą, paklausos valdymas elektros energetikos sistemos lankstumo ir papildomų paslaugų rinkose.

Igyvendinant numatytus uždavinius, kartu su siekiama horizontaliųjų tikslų – energijos vartojimo efektyvumo didinimo, energetikos specialistų parengimo energetikos transformacijai, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros skatinimo, energetikos technologijų vystymo centrų sukūrimo bei visuomenės švietimo.

2. Nutarimo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Nutarimo projekto iniciatorė – Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimo projekto rengėja – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. Nutarimo projekto rengimą koordinavo ir apibendrino Energetikos ministerijos patarėjas Vytautas Budreika (tel. +370 671 38 469, el. p. vytautas.budreika@enmin.lt) ir Energetikos ministerijos vyriausioji patarėja Ina Medvedeva-Ragėnienė (tel. +370 602 51 261, el. p. ina.medvedeva@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami nutarimo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu galioja Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. XIII-1288 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Nutarimo projektu siekiama, kad Lietuva iš energijos išteklių importuotojos taptų jos eksportuotoja ir užsitikrintų visą sau reikalingą energijos kiekį, o visa šalyje pagaminta energija būtų klimatui neutrali. Įgyvendinus Strategijos nuostatas, bus:

- padidinti AEI gamybos pajėgumai – 2030 m. įrengtoji vėjo elektrinių galia sieks 5,9 GW, o saulės šviesos energijos elektrinių – 4,1 GW, 2040 m. – vėjo elektrinių galia sieks 9,3 GW, o saulės šviesos energijos elektrinių – 7 GW, 2050 m. vėjo elektrinių galia sieks 14,5 GW, o saulės šviesos energijos elektrinių – 9 GW;

- AEI dalis 2030 m. turėtų siekti 55 procentus bendrojo galutinio energijos suvartojimo, 2040 m. – 85 procentus ir 2050 m. – 95 procentus;

- AEI dalis jau 2030 m. turi pasiekti 100 procentų bendrojo galutinio elektros energijos suvartojimo ir tokia išlikti iki 2050 m.;

- AEI dalis šildymui ir aušinimui 2030 m. turi pasiekti 80 procentų bendrojo galutinio energijos suvartojimo, 2040 m. – 90 procentų, o 2050 m. – 100 procentų;

- AEI dalis transporto sektoriuje 2030 m. turėtų siekti 15,8 procentus bendrojo galutinio energijos suvartojimo, 2040 m. – 75 procentus ir 2050 m. – 90 procentų;

- įrengta elektros energijos kaupimo įrenginių (baterijų) 2030 m. – 1,5 GW, 2040 m. – 2 GW, 2050 – 4 GW galios;

- sukurta vandenilio ekosistema ir infrastruktūra, kartu pasiekiant, kad 2030 m. būtų pagaminama 4,3 TWh žaliojo vandenilio, 2040 m. – 13,8 TWh, o 2050 m. – 24,2 TWh. Dalis šio pagaminto kiekio bus skirta išvestinių vandenilio produktų gamybai ir jų eksportui.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto nutarimo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta Pitarus Nutarimo projektui, neigiamų pasekmių nenumatoma.

Atsižvelgiant į numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatus ir, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsnio 3 dalimi, atskira Nutarimo projekto numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažyma neteikiama.

6. Kokią įtaką priimtas nutarimas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas nutarimas neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai Lietuvoje.

7. Kaip nutarimo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir plėtrai

Nutarimo įgyvendinimas neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir plėtrai neturės. Nutarimo projekte numatyta, kad vienas iš keturių pagrindinių Strategijos tikslų yra perėjimas prie elektros ekonomikos ir aukštą pridėtinę vertę kuriančios energetikos pramonės vystymas. Įgyvendinant šį tikslą yra numatyti uždaviniai, kuriais siekiama sukurti tinkamas sąlygas Lietuvoje veikiančioms pramonės ir kitų sektorių įmonėms pereiti prie klimatui neutralių energijos išteklių, užtikrinant jų konkurencingumą ir energijos išteklių tiekimo saugumą. Kartu numatomi uždaviniai vystyti energetikos pramonę, sudarant jai tinkamas sąlygas, pirmiausia per AEI prieinamumą ir stiprios energetikos infrastruktūros sukūrimą ir užtikrinimą. Siekiant sumažinti galimus energijos išteklių kainų svyravimus visiems vartotojams, bus skatinama gaminančių ir aktyviųjų vartotojų plėtra, energetinių bendrijų plėtra, užtikrinamas rinkos konkurencingumas ir paklausos valdymas elektros energetikos sistemos lankstumo ir papildomų paslaugų rinkose.

8. Ar nutarimo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Nutarimo projektas atitinka Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 158 punkto nuostatas, pagal kurias vienas iš svarbiausių valstybės tikslų – spartus elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos šaltinių didėjimas. Nutarimo projektas taip pat neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams. Detalizuojama, kad Lietuvos Respublikos Seimo 2021 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XIV-490 patvirtintos Nacionalinės klimato kaitos valdymo darbotvarkės (toliau – Darbotvarkė) 25.2.6 papunktyje numatytas iškastinio kuro atsisakymas energijos gamybos ir tiekimo sektoriuje nuo 2040 m. Europos Sąjungos energetikos ir klimato kaitos tiksluose iki 2050 m., kurie įtvirtinti 2021 m. birželio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2021/1119, kuriuo nustatoma poveikio klimatui neutralumo pasiekimo sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 401/2009 ir (ES) 2018/1999, nurodytas energetinės nepriklausomybės tikslas – pasigaminti visą reikiamą energiją klimatui neutraliu būdu. Strategijoje yra numatomas gamtines dujas naudojančių elektrinių (su anglies dioksido surinkimu) galimas išlaikymas iki 2050 m. siekiant užtikrinti elektros energetikos sistemos saugumą ir nenutrūkstamą elektros energijos tiekimą Lietuvos vartotojams. Pagrindinis perėjimas nuo dujinės elektros energijos generacijos pajėgumų prie kitų elektros energijos gamybos šaltinių numatomas laikotarpiu tarp 2040 ir 2050 metų, vertinant atsirandančias naujas technologijas, žaliųjų dujų konkurencingumą ir kitus aspektus. Pažymėtina, kad dujinės elektros energijos generacijos išlaikymas yra reikalingas elektros energetikos sistemos adekvatumui užtikrinti, o pagrindiniai elektros energijos generacijos šaltiniai Lietuvoje nuo 2030 m. bus išskirtinai AEI. Visiškas gamtinių dujų atsisakymas iki 2040 m. gali lemti didesnes sąnaudas Lietuvos vartotojams, taip pat gamtinių dujų 2040–2050 metais pritaikant dekarbonizacijos sprendimus yra suderinamas su bendraisiais Europos Sąjungos energetikos tikslais, kurie numato energijos gamybos sektoriaus dekarbonizaciją (ne visišką iškastinio kuro atsisakymą) iškart po 2040 metų. Iškastinio kuro atsisakymas energijos gamybos ir tiekimo sektoriuje po 2040 metų yra galimas, labai nedidinant išlaidų vartotojams ir užtikrinant elektros energetikos sistemos adekvatumą, jeigu bus nuspręsta vystyti branduolinę energetiką ir pirmieji projektai bus baigti iki 2040 m.

9. Nutarimo projekto inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Nenumatoma, kad pritarus Nutarimo projektui papildomai reikėtų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios kitus teisės aktus.

10. Ar nutarimo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o nutarimo projekto sąvokos ir jas

įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Nutarimo projektas atitinka Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimus ir bendrinės lietuvių kalbos normas. Nutarimo projekte nepateikiama naujų sąvokų, kurias reikėtų įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Nutarimo projekto atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Teikiamas nutarimo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu nutarimui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Strategijos nuostatas 2024–2030 m. laikotarpiu numatyta įgyvendinti parengiant Nacionalinį energetikos ir klimato srities veiksmų planą (toliau – NEKSVP), atitinkantį 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 663/2009 ir (EB) Nr. 715/2009, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/22/EB, 98/70/EB, 2009/31/EB, 2009/73/EB, 2010/31/ES, 2012/27/ES ir 2013/30/ES, Tarybos direktyvos 2009/119/EB ir (ES) 2015/652 ir panaikinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 525/2013 su visais pakeitimais, reikalavimus. Po 2030 metų Strategijos nuostatos bus įgyvendinamos kito laikotarpio NEKSVP.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks nutarimui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Kadangi Strategija apima ilgojo laikotarpio tikslus ir uždavinius (iki 2050 m.), numatyti detalų lėšų poreikį sudėtinga. Atliktų studijų vertinimu, viso laikotarpio (2024–2050 m.) energetikos transformacijos išlaidos gali siekti 71,3 mlrd. eurų, tačiau didžioji dalis išlaidų bus privačios lėšos. Didžiausia valstybės lėšų dalis gali tekti elektros energijos perdavimo ir skirstymo tinklams atnaujinti, kitų energijos šaltinių (pvz., vandenilio) perdavimo infrastruktūros statybai, taip pat strateginės reikšmės projektams įgyvendinti. Pažymėtina, kad detalus lėšų poreikis yra įvertinamas rengiant trumpesniojo laikotarpio NEKSVP.

14. Nutarimo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Strategija parengta atsižvelgiant į valstybės valdomos energijos perdavimo ir mainų įmonių grupės UAB „EPSO-G“ užsakytos studijos „Lietuvos energetikos vizija iki 2050 metų“ rezultatus, kurioje numatyti pagrindiniai galimi Lietuvos energetikos sektoriaus vystymosi scenarijai iki 2050 m. siekiant energetinės nepriklausomybės ir klimatui neutralaus energetikos sektoriaus. Taip pat buvo remtasi gamtinių dujų perdavimo operatorės AB „Amber Grid“ užsakyta studija „Lietuvos vandenilio sektoriaus plėtros gairės ir jų įgyvendinimo planas“, Energetikos ministerijos užsakyta Išsamia šilumos ir vėsumos potencialo įvertinimo studija ir AB „Energijos skirstymo operatorius“ atlikta studija „Elektros skirstomojo tinklo pasiruošimo energetikos transformacijai įvertinimas“. Papildomos įžvalgos Strategijos rengimui buvo pateiktos Nacionalinės atsinaujinančios energetikos laboratorijos (Jungtinės Amerikos Valstijos) ir viešosios įstaigos Lietuvos energetikos agentūros, vertinant Lietuvos energetikos sistemos modeliavimo „LT100“ atliekamus darbus ir gautus pirminius rezultatus. Rengiant studijas ir Strategijos projektą aktyviai dalyvavo ir kitos valstybės valdomos energetikos įmonės, energetikos sektoriuje veikiančios įmonės, mokslo institucijos.

Nutarimo projekto derinimo metu buvo gauti 322 pasiūlymai iš 24 institucijų, organizacijų ir įmonių. Buvo organizuoti 5 susitikimai pagal skirtingas Strategijos temas su rinkos dalyviais. Po pasiūlymų įvertinimo ir aptarimo į daugiau kaip 65 procentus pastabų buvo atsižvelgta arba atsižvelgta iš dalies.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai nutarimo projekto žodžiai yra „energetinė nepriklausomybė“, „atsinaujinančių išteklių energija“, „saulės energija“, „vėjo energija“, „energijos kaupimas“, „energijos taupymas“, „energetikos pertvarka“, „energijos perdavimas“, „energijos skirstymas“, „energijos rinka“, „energetikos politika“, „elektros energetika“, „branduolinė energija“, „energetikos pramonė“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Siekiant užtikrinti valstybės energetinio saugumo interesus, tinkamą pasiruošimą energetikos transformacijai ir perėjimui prie klimatui neutralių energijos išteklių, taip pat siekiant kuo anksčiau suderinti rengiamą NEKSVP su Strategijos nuostatomis, yra būtina, kad Nutarimo projektas Lietuvos Respublikos Seime būtų priimtas 2024 m. Lietuvos Respublikos Seimo VIII (pavasario) sesijoje.